

شناسایی ابعاد و مؤلفه های آموزش شهروند حرفه ای جهانی در دانشگاه

فاطمه آخوندی *
حمیدرضا آراسته **
نادرقلی قورچیان ***
پریوش جعفری ****

چکیده

هدف پژوهش حاضر، شناسایی ابعاد و مؤلفه های آموزش شهروند حرفه ای جهانی در دانشگاه می باشد. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا، کیفی با تحلیل مضمون آماری می باشد. جامعه نمونه استادان دانشگاه و صاحب نظران این حوزه بودند که بر اساس قاعده اشباع نظری تعداد ۱۵ نفر با روش نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند. ابزار پژوهش مصاحبه های نیمه ساختار یافته و بررسی اسناد و متون تخصصی بود. برای اعتبار ابزار از روایی محتوایی و جهت پایایی نیز از روش کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده گردید. یافته ها نشان داد که ۵ مؤلفه (شایستگی های شناختی، شایستگی های علمی و تخصصی، شایستگی های فرهنگی و اجتماعی، شایستگی های اخلاقی و شایستگی های خود بالندگی مستمر) و ۱۶ زیرمؤلفه به عنوان عناصر آموزش شهروند حرفه ای جهانی شناسایی شدند.

واژگان کلیدی

شهروند جهانی، شهروند حرفه ای، آموزش شهروند حرفه ای جهانی، آموزش عالی

* دانشجوی گروه مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.
** استاد گروه آموزشی مدیریت آموزشی، دانشگاه خوارزمی، دانشکده مدیریت، تهران، ایران.
*** استاد گروه آموزشی مدیریت آموزش عالی، دانشگاه علوم و تحقیقات تهران، دانشکده مدیریت و اقتصاد، تهران، ایران.
**** دانشیار گروه آموزشی، مدیریت آموزش عالی، دانشگاه علوم و تحقیقات تهران، دانشکده مدیریت و اقتصاد، تهران، ایران.

نویسنده مسؤول یا طرف مکاتبه: حمیدرضا آراسته heplanning@yahoo.com

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۶/۶

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۵/۲

مقدمه

نهاد آموزش عالی تداوم راهی است که نظام آموزشی و تربیتی جوامع کنونی در مسیر پرورش دانش آموختگانی آگاه و کاردان طی کرده تا آنان را مهیای پذیرفتن نقش ها و مسئولیت هایی سازد که امکان حفظ جامعه و توسعه حیات اجتماعی و سیاسی و سپهر ارزش ها و آرمان های معنابخش آن را فراهم کند در جوامع امروزی از نهاد دانشگاه و آموزش عالی انتظار می رود دانش آموختگان خود را به گونه ای تعلیم دهند که در دو ساحت اشتغال حرفه ای و الزامات زندگی شخصی و اجتماعی انباشتی از بینش دانش و مهارت های مؤثر و مقتضی نیازهای زیست جمعی را به کف آورند و از این مجرا مهیای به اشتراک گذاردن دانسته ها و توانمندی های خود برای تقویت پویایی و نشاط در فضای کنشگری در اجتماع شوند یکی از توقع های مألوفی که جوامع امروزی از دانشگاه و نظام آموزش عالی خود دارند آن است که به یاری کاربست سطوح مناسب و موجه آموزش های علمی حرفه ای و شهروندی، لوازم آمادگی ذهنی و روانی و قابلیت حرفه ای و اجتماعی دانش آموختگان را برای مشارکت فعالانه در فرایندها و مناسبات عمل اجتماعی به گونه ای مؤثر و مسئولانه فراهم نماید (Arthur,2005).

در همین راستا چو (Chu,2003) در قبال این سؤال که دانشگاه های ما چه نوع انسانی را باید تربیت کنند، تاکید می ورزد که دانشگاه های ما نباید دلخوش به صدور مدرک کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری باشند، بلکه باید شهروندان حرفه ای برای زندگی تربیت کنند که به ایجاد تغییر و دگرگونی در سطح جامعه ملی و جهانی بپردازند و دانش، مهارت و بینش خود را با افراد جامعه و کل جهان شریک شوند.

افزایش به هم پیوستگی جهانی و مشکلات پیچیده، مؤسسات آموزش عالی را با چالش های خاصی مواجه ساخته و این واقعیت در حال تغییر، نیازمند ارائه راه حل هایی در مقیاس جهانی است (Sklad,2016) به عبارت دیگر در وضعیت تازه ای که از آن به عنوان دهکده جهانی نامبرده می شود، نیاز به سواد جدیدی به عنوان سواد جهانی، بیش از گذشته ضرورت پیدا می کند (Tye,2003). برای جوانانی که در حال فرا گرفتن شیوه های هدایت زندگی معاصر هستند، این واقعیت جدید نیازمند کسب یکسری مهارت های مشخص است. جوانان برای پیشرفت و کسب موفقیت در جهانی از مرز های مبهم، لازم است ویژگی هایی داشته و شخصیتی چند بعدی پیدا کنند. آنها باید اعتماد به نفس لازم را برای در نوردیدن این مرزهای واقعی و خیالی و تمایل به همکاری و مشارکت با سایر افراد و گروه های متفاوت کسب کنند (Richardson,2015).
به عبارت دیگر این افراد به عنوان شهروندان این دهکده جهانی برای زندگی و درک تحولات آن باید دانش و مهارت های خود را افزایش دهند (Krugman,2019). یکی از این مهارت ها، شهروند

جهانی شدن است. شهروندی جهانی به عنوان وسیله ای که افرادی توانند درک عمیق تری از شهروندی، سیاست، دموکراسی و روند جهانی شدن داشته باشند، تلقی می شود تا بتواند تأثیر ساختارهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و زیست محیطی رادر بافت جامعه جهانی درک کنند (Andrwes&Aydin,2020).

با توجه به آنچه گفته شد به ویژه ضرورت توجه به زمینه های محلی، ملی و جهانی تحقق اهداف برشمرده شده برای آموزش شهروند حرفه ای جهانی، شناسایی ابعاد و مولفه های شهروندی که در بردارنده دانش، نگرش و شایستگی های مورد نیاز برای بالا بردن کیفیت آموزش شهروندی در دانشگاه های ایران و آگاهی هر چه بیشتر دانشجویان در مورد نقش های شهروندی شان در جامعه و حضور به عنوان یک شهروند مسولیت پذیر و حرفه ای ضروری می باشد. لذا انجام چنین بررسی و تحقیقی در نظام آموزش عالی ایران با استفاده از بررسی ادبیات نظری، اسناد بالادستی آموزش عالی و بهره گیری از نظرات صاحب نظران و خبرگان این حوزه در داخل کشور حائز اهمیت و ضروری به نظر می رسد.

در حال حاضر، هیچ یک از دانشگاه ها در سطح کشور برنامه ای برای تربیت شهروند جهانی ندارند و جهت گیری و سیاست های حاکم بر وزارت علوم و دانشگاه ها در این زمینه روشن نیست (Rashidi,2017). علاوه بر این، آموزش های دانشگاهی نقشی در ایجاد و پرورش ویژگی های شهروند حرفه ای در دانشجویان نداشته و بررسی ها نشان می دهد محتوای نظام آموزش عالی کشور تقریباً به طور مستقیم از اهداف کلی نظام در همه سطوح سرچشمه نگرفته است و محتوا از اهداف فاصله دارند (Sharifi et al.,2009)، لذا فراگیران، آموزشی را که آنان را به شهروندان حرفه ای جهانی تبدیل کند دریافت نمی کنند. بر این اساس، با عنایت به جایگاه شایسته ای که در نظام ارزشی ما برای انسان های متعالی وجود دارد و از آنجائیکه والاترین هدف آموزش عالی در کشور، انسان سازی است، پژوهشگر را بر آن داشت تا ابعاد و مولفه هایی را برای آموزش شهروند حرفه ای جهانی در نظام آموزش عالی کشور تدوین نموده و زمینه های نظری و غنای تجربی رادر ادبیات آموزش عالی کشور فراهم سازد.

در طلیعه دنیای فرایچیده هزاره سوم، تغییر ماهیت بازار اقتصاد و اشتغال و دانش بر شدن آن، تنوع نیازهای آموزشی، نیاز به یادگیری مادامالعمر از یک سو و انفجار اطلاعاتی، ماهواره های مخابراتی، نوری، آموزشی و نظام های شبکه ای از سوی دیگر آموزش کشور را تحت شعاع قرار داده و از طرف دیگر مهندسی مجدد ساختار آموزشی، محتوا و روش های آموزشی را ایجاب کرده است (Ghurchian&Eftekhazadeh,2006).

امروزه نظام آموزش عالی کشور علاوه بر آشنا کردن دانشجویان با سنت‌ها و آداب و رسوم ملی خودشان، باید آنها را برای حضور در جهانی که در آن زندگی می‌کنند نیز آماده کند و در این صورت است که دانشجویان می‌توانند به مسائل و مشکلات جهانی فکر کرده و درصدد ارائه راه حل‌های اساسی برای آن باشند (Keshavars, 2017).

با توجه به اینکه شهروند حرفه‌ای و شهروند حرفه‌ای جهانی مفاهیمی نسبتاً جدید هستند و تحقیقات در این حوزه در داخل کشور نیز جدید و اندک می‌باشد و همچنین تحقیقات بین‌المللی انجام شده در این خصوص، با رویکرد اسلامی مطابقت ندارد. بنابراین در سطح مدیریتی و سیاست‌گذاری در نظام آموزش عالی، خلاء تحقیقی جامع در خصوص شهروند حرفه‌ای جهانی وجود دارد.

علیرغم گسترش توجه به این مفهوم در نظام‌های آموزشی کشورهای مختلف، تعریف جامعی از این مفهوم ارائه نشده است. لذا ضروری است که مفهوم شهروند حرفه‌ای جهانی و همچنین مفاهیم مرتبط با آن همچون آموزش شهروندی، جهانی شدن و ... توسط سیاست‌گذاران نظام آموزش عالی بیشتر مورد توجه قرار گیرد.

جهانی شدن و شهروندی اصطلاحاتی هستند که از دو دهه گذشته، به بخشی از گفتمان عمومی و همچنین دانشگاهی تبدیل شده است و یادگیری درباره دیگر فرهنگ‌ها به بیش از یک ضرورت و تقریباً به یک الزام تبدیل شده است (Aydin, 2018).

شهروندی معادل انگلیسی (Citizenship) و از مشتقات شهر (City) است. شهروندی را می‌توان تبلور پیشرفته "شهروند" دانست. به باور اکثر کارشناسان، شهرنشینان هنگامیکه به حقوق یکدیگر احترام گذاشته و به مسئولیت‌های خویش در قبال شهر و اجتماع عمل نمایند به "شهروند" ارتقاء یافته‌اند و مسئولیت‌هایی را بر عهده می‌گیرند (Keldi, 2011). بنابراین شهروند به کسی اطلاق می‌شود که ارزش‌های مورد نظر اجتماع در او درونی شده باشد و رفتارهای او مطابق با نرم جامعه مدنی باشد. امروزه تداوم حیات و پیشرفت جوامع در گرو وجود شهروندانی فعال، مشارکت‌جو، آگاه و کنشگر است (Lombardo, 2015).

شهروند جهانی به فردی اطلاق می‌شود که درباره جهان کنونی آگاهی کافی دارد، با نقش خود به عنوان یک شهروند آشناست و ضمن احترام به ارزش‌ها و تنوع و گوناگونی در همه امور، از سطح ملی گرفته تا سطح جهانی، مشارکت فعال دارد. چنین شهروندی این دنیا و ساکنان آن را به هم وابسته در نظر می‌گیرد و برای توسعه ظرفیت به منظور پیشبرد توأمان علایق شخصی خود و منافع مردم جاهای دیگر جهان عمل می‌کند (Hanson, 2010).

بریگام (Brigham, 2012) معتقد است شهروند جهانی، شیوه‌ای برای درک نحوه عملکرد جهان و به هم پیوستگی مردم جهان به یکدیگر، شیوه‌ای برای نگرستن به برابری و عدالت اجتماعی، واقعیت‌های موجود، تفاوت‌ها و راه‌هایی که می‌تواند در وضع موجود تغییر ایجاد کرد، و در نهایت شیوه عمل بر اساس تفکر انتقادی، به چالش کشیدن بی‌عدالتی‌ها و تمرین حقوق شهروندی است. در این راستا، تربیت شهروندی جهانی به عنوان ابزار کسب آمادگی برای مشارکت در جنبه‌های مختلف جهانی، به شمار می‌آید. این نوع آموزش صلاحیت‌های خاصی از قبیل داشتن دانش درباره دیگر کشورها و زبان‌ها و نوعی تحرک بدون مرز را ایجاد می‌کند که لازمه افزایش موفقیت فردی در جهان است. بنابراین، با توجه به نقش مؤسسات آموزش عالی در آماده‌سازی شهروندان آگاه و توانا برای مشارکت در دنیای پیچیده جهانی شدن یا در حال جهانی شدن کنونی، مؤسسات آموزش عالی موظفند برنامه‌های خود را با هدف آموزش دانشجویان برای شهروند جهانی طراحی نمایند (Sklad et al., 2016). در حال حاضر شاهد این هستیم که بسیاری از نظام‌های آموزشی به دنبال ارائه دانش، مهارت‌ها و نگرش‌های مورد نیاز برای آماده‌سازی فراگیران با مسائل و چالش‌های زندگی آینده‌ی آنان هستند و با استفاده از سیاست‌های راهبردی گوناگون امکان رشد و گسترش مبانی آموزش مداوم را دنبال می‌نمایند (Rashidi, 2017).

شهروندان حرفه‌ای افرادی هستند که بر اساس نیاز جامعه بتوانند فعالانه در زندگی اجتماعی مشارکت کرده و با شیوه‌های گوناگون در سلامت و رفاه جامعه و محیط محلی، ملی و جهانی بکوشند. اگرچه کلیه افراد بدون توجه به جایگاه اقتصادی و اجتماعی، اطلاعات یا مهارت‌ها، در حقوق و مسئولیت‌های شهروندی مشارکت دارند، اما بدیهی است که اثربخشی، کارایی و توانایی آنها در انجام وظایف مؤثر به عنوان یک شهروند در جامعه فرامدرن و فراپیچیده به کمیت و کیفیت ظرفیت‌سازی‌هایی که در آنها صورت گرفته است بستگی تام دارد (Atabaki, 2013).

لذا با توجه به میزان اهمیت این مسئله، توجه سیاست‌های کلان نظام آموزشی به شهروندی حرفه‌ای جهانی ضروری به نظر می‌رسد. ویژگی‌های شهروند حرفه‌ای از عوامل مختلفی شامل ابعاد فردی مانند اعتماد به نفس، احترام، مستقل، ابتکار و اراده، مسئولیت‌پذیری، ابعاد اجتماعی مانند احترام به دیگران، مشارکت و ارتباط مؤثر با دیگران، دموکراسی و مردم‌سالاری، توجه به ارزش‌های اجتماعی، احترام به میراث فرهنگی و نهادهای ملی ابعاد قانونی مانند احترام به قانون، عمل به قانون تحت هر شرایطی تشکیل می‌شود (Hashemi, 2010).

علاوه بر شناخت مدنی، توانایی مدنی نیز مؤلفه اساسی دیگر در شهروند حرفه‌ای است. توانایی مدنی، مجموعه‌ای از مهارت‌ها، قابلیت‌ها و توانمندی‌هایی که هر فرد برای زیست در جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند به آنها نیاز دارد و مؤلفه‌های آن عبارتند از: توانایی مشارکت با دیگران،

توانایی انجام امور بدون اتکا به دیگران، توانایی اتخاذ تصمیمات منطقی و توانایی رفتار بر اساس اصول اخلاقی و مذهبی مطلوب (Fathivagargah&Diba,2002)

تئوری شهروندی جهانی بر این عقیده است که بسیاری از مسائل مهم از جمله آسیب‌های زیست محیطی، تغییرات آب و هوایی، توسعه، فقر و همچنین صلح، مسائلی جهانی هستند که شاید حل و فصل آنها مبتنی بر یک دیدگاه سیاسی و ملی غیرممکن باشد. بسیاری از این موارد می‌تواند از طریق آموزش‌های مناسب در افراد نهادینه شود و زمینه حل و فصل مناسب‌تر آنها فراهم شود (Butcher,2017).

آموزش شهروندی جهانی به عنوان یک روند آموزش جهانی به تازگی توسط بسیاری از نظام‌های آموزشی به منظور آموزش دانشجویان برای آماده‌سازی جوانان برای مشارکت در جامعه جهانی به کار گرفته شده است (Yemini, Goren & Maxwell,2018). به عبارتی به عنوان یک پارادایم در حال شکل‌گیری و چشم‌انداز آموزشی نوینی است که به نظریه پردازان، سیاستگذاران و متخصصان اجازه می‌دهد تا موضوعات قدیمی را مجدداً مفهوم‌سازی کنند (Tarozi & Inguaggiato,2018). اما برخی بر این عقیده اند که برنامه آموزش عمومی دانشگاه باید دانشجویان را برای متخصص شدن و تحصیلات بالاتر یا کسب مهارت‌های شغلی آماده کند. نکته قابل توجه این است که انجام موارد فوق به تنهایی با رسالت‌های متعالی دانشگاه تناقض دارد. دانشگاه باید علاوه بر ایجاد مهارت‌های شغلی و تخصصی، مهارت‌های اندیشیدن مانند (تفکر خلاق، توانایی استدلال، نحوه ارائه یک بحث، پردازش و ترکیب اطلاعات و غیره) را در دانشجویان ایجاد کند (Ghurchian,2006). آموزش شهروندی جهانی، ترکیبی از یادگیری درباره دیگران و افزایش آگاهی عمومی و عملی است که منجر به تغییر در فرد می‌شود و همچنین فعالیت در جامعه را در طیف وسیعی از مقیاس‌های فراتر از سطح ملی ایجاد می‌کند (Baker & Fang,2021).

هدف آموزش شهروندی جهانی حقیقتاً آموزش دانش آینده‌دار جهان به افراد نیست بلکه پرورش نسل آینده با استفاده از عقایدی است که به کمک آن بتوانند با نابرابری‌ها و چالش‌های جهانی مقابله کنند (Tawil,2013).

با توجه به آن چه گفته شد، برای تبدیل شدن دانشجویان به شهروندان حرفه‌ای باید شایستگی‌های عمومی به آن‌ها آموزش داده شود و در برنامه درسی آن‌ها گنجانده شود.

Tobias (2006) شایستگی را به عنوان ویژگی‌های فردی مختلف در قالب دانش، مهارت‌ها و توانایی‌ها که در موقعیت‌های مختلف نسبتاً پایدار هستند، مورد توجه قرار داد. به طور کلی، با بررسی مفهوم شایستگی، تعاریف متعدد و متفاوتی از شایستگی دیده می‌شود اما آنچه که در آنها

برجسته است تعریف شایستگی به عنوان ترکیبی از مهارت‌ها، توانایی‌ها، دانش و خصوصیات فردی که برای موفقیت در یک شغل ضروری است می‌باشد.

شایستگی‌های شهروندی یکی از ضروریات مهم در جامعه پیچیده امروزی است. شایستگی شهروندی اشاره به دانستن این امر دارد که چگونه در یک جامعه دموکراتیک با هم در تعامل باشیم. برنامه شایستگی شهروندی به دنبال این است که شایستگی‌های شناختی، ارتباطی و عاطفی را همراه کسب دانش در مورد دولت و جامعه توسعه دهد. این باید بیشتر در ارتباط با هنجارها و مکانیزم‌هایی برای زندگی با یکدیگر باشد. بدین منظور آموزش مدنی باید بر اساس فعالیت‌ها نه صرفاً بر اساس بیان ایده فراهم شود (Turner, 2001). کشورهای اتحادیه اروپا این تعریف را برای شایستگی‌های شهروندی ارائه داده‌اند؛ شایستگی‌های شهروندی شامل دانش، مهارت‌ها، ارزش‌ها و نگرش‌های موردنیاز برای شهروندی فعال و انسجام اجتماعی می‌باشد. این تعریف بر دانش و احترام به حقوق بشر، دموکراسی، دانش در مورد امور تاریخی و جاری متمرکز است و همچنین بر تنوع و درک درست از تفاوت‌های قومی و مذهبی تأکید دارد (Hoskins & Mascherini, 2009).

توسعه شایستگی‌های شهروندی به عنوان یک هدف آموزشی محسوب می‌شود و شهروند خوب فردی است که ویژگی‌هایی مانند؛ الف) مهارت ارزیابی و انتقاد دیدگاه‌های مختلف، ب) تفکر در مورد مسائلی مانند عدالت و برابری، ج) مشارکت و د) پذیرفتن مسئولیت اجتماعی را داشته باشد (Ten Dam et al., 2013).

یونسکو، ابعاد آموزش شهروندی جهانی را در سه بعد شناختی (به منظور کسب دانش، فهم و تفکر انتقادی درباره موضوعات محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی و ارتباط و وابستگی متقابل جوامع و کشورهای مختلف)، بعد اجتماعی-عاطفی داشتن تعلق و حس انسانیت مشترک، اشتراک‌گذاری ارزش‌ها و مسئولیت‌ها، همدلی، انسجام و همبستگی، احترام به تنوع و تفاوت‌ها و بعد رفتاری (اقدام نمودن موثر و مسئولانه در سطوح، محلی، ملی و جهانی در راستای جهانی پایدار و صلح آمیزتر) دسته‌بندی می‌کند (Unesco, 2015).

حال یکی از مسائل مهمی که در رابطه با مفهوم شهروند و شهروندی وجود دارد این است که چگونه می‌توان آن را تعلیم و آموزش داد تا بر اساس آن شاهد اجرای صحیح آن در جامعه و شناخت وظایف و تکالیف مبتنی بر آن بود (Mok & Lee, 2017). آلیس چو در قبال این سؤال که دانشگاه‌های ما چه نوع انسانی را باید تربیت کنند، تأکید می‌ورزد که دانشگاه‌های ما نباید دلخوش به صدور مدرک کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری باشند، بلکه باید شهروندان حرفه‌ای برای

زندگی تربیت کنند که به ایجاد تغییر و دگرگونی در سطح جامعه ملی و جهانی بپردازند و دانش، مهارت و بینش خود را با افراد جامعه و کل جهان شریک شوند (Chu, 2003).

به بیانی دیگر، در عصر به هم پیوستگی جهانی، دنیا با چالش‌هایی عظیم و همچنین فرصت‌هایی مواجه است که نیازمند الگوهای جدید آموزش می‌باشد که از منظر عقلانیت ابزاری ایجاد نشده اند. لذا این مساله مطرح است که آیا تجربیات آموزشی کنونی؛ دانش، مهارت و ارزش‌های مورد نیاز دانشجویان برای فهم بنیادین آنچه در جهان در حال رخ دادن است را فراهم می‌کند؟ آیا فعالیت‌ها و برنامه‌های آموزشی به ما چگونگی تاثیرگذاری مسائل جهانی بر زندگی، جوامع، ملت‌ها و به صورت کلی سیاره‌ای که در آن زندگی می‌کنیم را آموزش می‌دهد؟ (Bosio & Torres, 2019)

در بررسی پیشینه پژوهش، محققانی مانند نانگالا (Nanggala, 2020) در پژوهشی نتیجه گرفتند که پیاده‌سازی آموزش شهروندی بیش از هر چیز دیگری به برنامه‌درسی وابسته است. روزه و همکاران (Ruzbeh e al, 2019) در یافتند که مولفه‌های دانشی، مهارتی و نگرشی از مهم‌ترین عناصر الگوی برنامه‌درسی شهروند جهانی محسوب می‌شود.

رشیدی (Rashidi, 2020) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که: الگوی برنامه‌درسی شهروند جهانی مبتنی بر رویکرد میان‌رشته‌ای در پنج گام اصلی که مشتمل بر عناصر اصلی برنامه‌درسی (اهداف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی) بر اساس سه مولفه دانش، مهارت و نگرش در دو سطح کلان و خرد طراحی می‌شود. در سطح کلان رویکرد برنامه‌درسی تلفیقی (ادغام) و در سطح خرد رویکرد‌های (عمودی، وسیع و آموزشی) استفاده شد.

ساعد (Saed, 2018) در پژوهش خود به ابعاد و مولفه‌های شهروندی دانشگاهی (آزادی آکادمیک؛ اخلاق حرفه‌ای و آکادمیک؛ ایفای نقش دانشگاه‌عامل؛ حق مشارکت اجتماعی و راهبری؛ انتقال هویت علم و پاسداشت آن)، آموزش شهروندی دانشگاهی (آموزش با نگاه تک‌ارزشی و آموزش بر مبنای بی‌طرفی ارزشی) و جوانب شهروندی دانشگاهی (حفظ و ارتقاء سرمایه‌های مولد شهروندی؛ حقوق مرتبط با شهروندی دانشگاهی و مسئولیت‌های شهروندی دانشگاهی) دست یافت. جعفری (Jafari, 2018) در پژوهشی نتیجه گرفت مضامین مهم تربیت شهروند جهانی شامل: تربیت شهروند اخلاق‌مدار، تربیت شهروند متعهد به مشارکت مدنی و مسئولیت‌پذیری، تربیت شهروند متعهد به صلح و مسالمت‌جویی، تربیت شهروند متعهد به محیط زیست، تربیت شهروند با هویت جهانی، تربیت شهروند با صلاحیت جهانی، تربیت شهروند با توانایی علمی- عملی است. ماسارو (Massaro, 2022) در تحقیقی به این نتیجه دست یافت که: شهروندی جهانی یک واژه روان است که تعاریف و مفاهیم آن در بین دانشجویان، اعضای هیئت علمی و موسسات آموزشی متفاوت

است. نتایج این مطالعات در پنج مورد خلاصه می‌شود. سنجش شهروندی جهانی، ابتکارات آموزشی در خارج از کشور، بررسی ادراکات و احساسات هیئت علمی و دانشجویان، دوره درسی، برنامه‌های دانشگاه. اشرف (Ashraf; et al, 2018) در تحقیقی کیفی دریافتند که اگر ارزش‌های اسلامی را تقویت کنند و اسلام را به عنوان بستری برای آموزش شهروندی جهانی بپذیرند چنین شهروندانی می‌توانند به مسلمانان از سراسر جهان برای مشارکت در انتشار سنت‌ها و ارزش‌های اسلامی کمک کنند. این دیدگاه از دین برای ارتباطات مسلمانان اشاره به پیوند بین دین و آموزش شهروند جهانی دارد. بایال (Baysal, 2020) در پژوهشی "ارزش‌ها و نگرش‌های شهروندی جهانی" از جمله احترام به تفاوت‌ها و ارزش‌ها، احساس تعلق، مدارا، توجه به مسائل جهانی، تعهد به حقوق برابر و حساسیت به مسائل جهانی را مهم دانستند. هوری (Horey; et al, 2018) در تحقیقی با عنوان "شهروندی جهانی و آموزش عالی" به مفهوم شهروندی جهانی و توصیف آن پرداختند و توانستند چارچوب مناسب برای توصیف تعاریف نظری در آموزش شهروند جهانی را پیشنهاد دهند. شریفی (Sharifi, 2015) ابعاد شهروند حرفه‌ای را به شرح ذیل بیان می‌دارد: شناخت مدنی، توانایی مدنی و نگرش مدنی. برای نیل به این اهداف مهم و اساسی ابتدا باید به مفهوم شایستگی برای داشتن فردی حرفه‌ای در حوزه آموزش عالی بپردازیم.

با توجه به آنچه گفته شد، تحقیق حاضر در پی پاسخگویی به این مسئله است که با توجه به اقتضات عصر جهانی شدن و لزوم توجه به موضوع آموزش شهروند حرفه‌ای جهانی، مدل آموزش شهروند جهانی در نظام آموزش عالی ایران با لحاظ کردن نظرات صاحب‌نظران و خبرگان این حوزه دارای چه مؤلفه‌های است؟ لذا این پژوهش با هدف شناسایی ابعاد و مولفه‌های شهروند حرفه‌ای جهانی در دانشگاه با استفاده از بررسی ادبیات نظری، اسناد بالادستی و همچنین با بهره‌گیری از نظرات صاحب‌نظران و خبرگان آموزش عالی به صورت کیفی انجام شده است و سؤال پژوهش به شرح زیر مطرح شد:

سوال اصلی پژوهش عبارت است از: ابعاد و مؤلفه‌های آموزش شهروند حرفه‌ای جهانی در دانشگاه کدام است؟

روش

هدف پژوهش حاضر، شناسایی ابعاد و مولفه‌های آموزش شهروند حرفه‌ای جهانی در دانشگاه می‌باشد. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا، کیفی با تحلیل مضمون آماری می‌باشد. ابزار پژوهش مصاحبه‌های ساختار یافته و بررسی اسناد و متون تخصصی بود. جامعه نمونه استادان دانشگاه و صاحب‌نظران این حوزه بودند که بر اساس قاعده اشباع نظری تعداد ۱۵ نفر با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون با کد

گذاری باز، محوری و انتخابی استفاده گردید. برای اعتبار ابزار از روایی محتوایی و جهت پایایی نیز از روش کد گذاری مجدد استفاده شد.

در بخش مصاحبه پژوهشگر به دنبال افرادی بود که تجربه مشترکی با موضوع پژوهش داشته باشند، به نحویکه بتوانند مشارکت اثربخش و اعتمادپذیری را برای پژوهش ایجاد کنند. از این نظر شیوه انتخاب نمونه پژوهش از نوع هدفمند صاحب‌نظران کلیدی و تکنیک اشباع نظری بود. از این رو ۱۵ نفر به عنوان مشارکت کننده در این پژوهش انتخاب شدند.

برای انتخاب مشارکت کنندگان دو ملاک، به شرح ذیل اتخاذ شد که داشتن یکی از این دو شرط الزامی بود: تخصص علمی (افرادی که دانش کافی در زمینه مباحث شهروندی جهانی و شهروند حرفه ای دارند؛ یعنی در ارتباط با موضوع شهروندی جهانی با تألیف کتاب یا مقاله اقدام کرده، یا اینکه در این زمینه دارای تحصیلات آکادمیک باشند)، تجربه عملی (افرادی که با موضوع آموزش شهروند جهانی و شهروند حرفه ای آشنایی دارند و همچنین در یکی از دانشگاه های خارجی تحصیل کرده باشند. اطلاعات جمعیت شناسی مشارکت کننده های بخش کیفی در جدول ذیل ارائه شده است:

جنسیت	مرتبۀ علمی	رشته تحصیلی	جنسیت	مرتبۀ علمی	رشته تحصیلی
مرد	استاد	روابط بین الملل	مرد	دانشیار	مدیریت آموزش
مرد	دانشیار	آموزش عالی	عالی		
مرد	استادیار	الهیات	زن	دانشیار	مدیریت آموزشی
زن	دانشیار	علم اطلاعات و دانش	مرد	دانشیار	مهندسی برق
شناسی			مرد	استاد یار	آموزش زبان انگلیسی
زن	استادیار	حقوق و علوم سیاسی	زن	استادیار	روابط بین الملل
مرد	دانشیار	مدیریت آموزشی	مرد	دانشیار	مدیریت آموزشی
مرد	استادیار	برنامه ریزی آموزشی	مرد	استادیار	مدیریت بازرگانی
زن	استاد	جغرافیای سیاسی			

نحوه ساماندهی جلسات مصاحبه بدین ترتیب بود که از طریق تلفن یا پست الکترونیکی با مصاحبه شوندگان هماهنگی اولیه صورت گرفت و با توضیح موضوع مصاحبه و هدف از اجرای آن زمان مناسب برای انجام دادن مصاحبه هماهنگ و تعیین شد. قبل از شروع مصاحبه، خلاصه ای از طرح پژوهش، نتایج بررسی پیشینه پژوهش و اهداف و سؤالات پژوهش به منظور مطالعه و آمادگی اولیه

برای مصاحبه شوندگان از طریق پست الکترونیکی ارسال شد. در زمان مصاحبه پس از کسب اجازه از مصاحبه شوندگان، متن کامل گفتگوها ضبط و سپس بر روی کاغذ آورده شد. در زمان مصاحبه به منظور رفع ابهام و شفاف سازی بیشتر از سؤالات پیگیری همانند «منظور شما از چیست؟» یا «لطفاً در این زمینه بیشتر توضیح دهید؟» استفاده شد. طول مدت مصاحبه ها بین ۳۰ تا ۴۵ دقیقه بود. به منظور تحلیل داده ها از روش کد گذاری سه مرحله ای با عنوان کد گذاری باز، محوری و انتخابی بهره گرفته شد. در مرحله کد گذاری باز ابتدا متون به دقت مرور و بازخوانی شدند. پژوهشگران خط به خط و کلمه به کلمه داده ها را بازنگری و مفاهیم اصلی موجود در هر خط یا جمله را مشخص کرده و به آنها کد دادند. در مرحله کد گذاری محوری، کدهای استخراج شده بر اساس نزدیکی مفهومی و بیان یک مفهوم مشترک ذیل یک مقوله مشخص عنوان بندی شدند. بعد از این مرحله سعی شد که مقولات نیز در قالب دسته های بزرگتر مفهومی طبقه بندی شوند. در واقع، عنوان بندی مقولات با الهام از مبانی نظری و تجربی و ارتباط معنایی کدها صورت گرفت.

مرحله نخست؛ مضامین پایه: در این مرحله، کدها و نکات کلیدی به عنوان مضامین پایه در مدل آموزش شهروند حرفه ای جهانی در دانشگاه از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته با برخی از صاحب نظران دانشگاهی و خبرگان امر سیاستگذاری در حوزه آموزش عالی و همچنین بررسی اسناد بالادستی آموزش عالی از جمله؛ ۱۱۰ مضمون پایه استخراج شد .

مرحله دوم، مضامین سازمان دهنده: در این مرحله، از تلخیص و ترکیب مضامین پایه (زیر مولفه) که در مرحله قبلی استخراج شده بودند، ۱۶ مضمون سازمان دهنده (مولفه) حاصل شد .

مرحله سوم، مضامین فراگیر: این مرحله که حاصل از تلخیص و ترکیب مضامین سازمان دهنده (مولفه) است در قالب ۵ مضمون فراگیر (بعد)؛ (شایستگی های شناختی، شایستگی های علمی و تخصصی، شایستگی های فرهنگی و اجتماعی، شایستگی های اخلاقی و شایستگی های خود بالندگی مستمر) طبقه بندی و ارائه شده است.

یافته ها

سوال اصلی پژوهش عبارت است از: ابعاد و مؤلفه های آموزش شهروند حرفه ای جهانی در دانشگاه کدام است ؟

یافته های حاصل از گردآوری و تحلیل داده های بخش کیفی پژوهش (مصاحبه های نیمه -ساختار یافته و بررسی اسناد)، نویسندگان این مقاله را به شناخت ابعاد و مولفه های آموزش شهروند حرفه ای جهانی در دانشگاه رهنمون ساخته است. این ابعاد و مولفه ها در جدول زیر نمایش داده شده است:

مؤلفه	زیر مؤلفه
نگرش جهانی و مردم سالاری	احساس مسئولیت و وظیفه در قبال سرنوشت انسان ها در قلمرو جهانی
	حساسیت نسبت به فقر و نابرابری در جهان
	آگاهی از پیمان های معتبر جهانی و احترام به آنها
	تعهد به وظایف در برابر خدا، خود، دیگران و طبیعت
	احترام به انسان ها در سراسر جهان
	جهانی اندیشیدن و بومی عمل کردن
	آگاهی از مشکلات بهداشتی، سلامتی و محیط زیستی
	درک جهانی شدن و به هم پیوستگی جهانی
	پذیرش برابری انسان ها از نظر جنسیت، نژاد، مذهب و فرهنگ
	بها دادن به ارزش های مشترک انسانی
شایستگی های شناختی	شناخت و رعایت حقوق ووظایف شهروندی جهانی و قانون مداری
	آگاهی و تعهد به حقوق بشر
	شناخت حقوق و وظایف شهروندی جهانی
	پرهیز از اختلافات افراطی قومی، مذهبی و سیاسی
	عدالت خواهی و احترام به برابری همه انسان ها
	آگاهی و تعهد به ارزش های انسانی و اجتماعی
	آگاهی و شناخت قوانین در جوامع مختلف
	احترام و درک الزام به رعایت قوانین
	تعامل سازنده در عرصه روابط بین المللی
	مهارت های ارتباطی، در سطوح محلی تا جهانی
شناخت نظام های بین المللی	برخورداری از آگاهی سیاسی در قلمرو بین المللی
	درک هویت ملی و پاسداشت آن
	پایبندی به ارزش ها و باورهای دینی و ملی
	تلاش برای حفظ میراث فرهنگ، تمدن و هنر ملی در سطح جهانی
	توجه و رعایت ارزش های فرهنگی بومی
	خودباوری و عزت نفس ملی
	پرهیز از خودبرتربینی یا خود کم بینی
	پرهیز از تقلید محض
	احترام به طبیعت و درک لزوم بهره برداری مسئولانه از منابع
	درک زیبایی ها و نظم هستی
آگاهی از توسعه پایدار و حساسیت نسبت به محیط زیست	قدرشناسی از مظاهر زیباشناسانه آفرینش جهان هستی
	درک و شناخت مسئولیت فردی و جمعی در قبال نیازهای
	نسل آینده

درک لزوم حفاظت از محیط زیست	
حفظ و تعالی محیط زیست و سرمایه های طبیعی	
آشنایی با ساختار اقتصادی جامعه(محلی-ملی-جهانی)	مهارت کسب درآمد و سواد مالی
آگاهی از روند تحولات مالی جهانی	ملی و جهانی
مهارت تحلیل مسائل مالی و اقتصادی جهانی	
داشتن روحیه آکادمیک	داشتن روحیه تولید علم و سازند
توانایی برقراری ارتباط با اجتماعات علمی در سطح بین المللی	علمی
داشتن بینش قوی علمی در مواجهه و حل مسائل	شایستگی های علمی و تخصصی
داشتن روحیه تحول خواهی و سازندگی	
رعایت اخلاق علمی در مراودات و تعاملات علمی ملی و بین المللی	
داشتن انگیزه برای یادگیری مستمر و مشارکت فعال علمی	
توانایی یادگیری مستقل، فعال و پژوهشگرانه	
خود باوری و خود کار آمدی علمی	
اشتیاق پایان ناپذیر برای آموختن تازه های علم	
ایفای نقش فعال در مواجهه با چالش های پیش رو در عرصه های مختلف	حساسیت و کنشگری در مواجهه با مشکلات و چالش های ملی و جهانی مرتبط با حوزه تخصصی
داشتن مهارت در زبان بین المللی برای درک و شناخت مشکلات و چالش ها	
آگاهی از صلاحیت های کلیدی بازار کار جهانی	
آشنایی با نیاز ها و فرصت های شغلی در سطح جهانی	
آگاهی و شناخت از شاخص های جهان مطلوب آینده (مهدویت)	آینده پژوهی
جهانی اندیشیدن و بومی عمل کردن	
آگاهی از روند تحولات جهانی آینده	
آگاهی از نیاز های بازار کار جهانی آینده	
اشتیاق در کسب مهارت های دنیای کار آینده	
شناخت نسبت به فرهنگ های جهانی	هوشمندی و سواد فرهنگی
احترام به ادیان الهی و تقویت روابط انسانی با پیروان آن ها	
درک ارتباط فرهنگ ها، اقوام و ملیت ها در سطح ملی و جهانی	
احترام به تنوع فرهنگی، زبانی، سنت ها و باورهای مذهبی	
توانایی برقراری ارتباط با سایر جوامع در سطح منطقه ای و جهانی	
احترام به ارزش ها و هنجار های اجتماعی افراد سایر فرهنگ ها	

مدارا کردن با افراد از سایر فرهنگ ها	شایستگی های فرهنگی و اجتماعی
پرهیز از خصوصیت نسبت به یک نژاد، مذهب یا فرهنگ خاص	
آگاهی و شناخت تفاوت های فردی	هوشمندی عاطفی
توانایی خود تنظیم کنندگی و خود کنترلی	
ارائه راه حل در محیط واقعی	
توانایی تنظیم هیجانات مثبت و منفی	
آگاهی از نقاط قوت و ضعف خود	
حس تعلق و مرتبط بودن با جوامع دیگر	
اهمیت دادن به بقاء و رفاه بشر	
نوع دوستی	
اهمیت و توجه به مشکلات دیگران	
همدلی و همدردی با انسان های دیگر در سراسر جهان	
ارزش قائل شدن برای برقراری عدالت و معنویت در جهان	تعهد به عدالت اجتماعی و برابری اجتماعی
ظلم ستیزی و حساسیت به بی عدالتی و واکنش به آن	
باور به برقراری جامعه عدل جهانی	
ایفای نقش فعال و همکاری برای حل چالش های جهانی	مشارکت مدنی در سطح محلی، ملی و جهانی
پیش رو در عرصه های مختلف	
مشارکت فعال در مواجهه با نیازهای فوری و عمومی جامعه	
در سطح ملی و بین المللی	
مشارکت و اقدام برای حل معضلات و مشکلات عمومی از قبیل شیوع بیماری های فراگیر، زلزله، حفظ محیط زیست	
مسئولیت پذیر و پاسخگو بودن به تصمیمات و اقدام شخصی در قلمرو ملی و جهانی	
توانایی انجام کار گروهی	
توانایی آرزوکردن شادی برای انسان های کره زمین	
مهارت گفتگو با دیگران	
تلاش در جهت رفع روابط ظالمانه در جهان	آگاهی و تعهد نسبت به صلح جهانی و تلاش برای همزیستی مسالمت آمیز
تلاش برای پرهیز از خشونت رفتاری و گفتاری	
درک اهمیت صلح و امنیت جهانی	
تلاش در گسترش صلح دوستی	
همزیستی مسالمت آمیز با دیگران و کمک به همنوع	شایستگی های اخلاقی
آماده شدن برای سازگاری با جامعه خودش	
مهارت درک متقابل	
مهارت ابراز عقیده با مسالمت جویی	
تعهد و احترام به ارزش های دینی	سواد اخلاقی و معنوی
تعهد به اخلاق حرفه ای	

رعایت ادب و نزاکت در فضای فیزیکی و مجازی	
مسئولیت پذیری اخلاقی و پایبندی به اصول اخلاقی جهان شمول	
خویشتن داری	
پایبندی به اصول اخلاقی جهان شمول	
رعایت وجدان، عدالت و انصاف در روابط با انسان ها	
توانایی به چالش کشیدن و زیر سوال بردن موضوعات مختلف	مهارت تفکر انتقادی و حل مسئله
ارزیابی آگاهانه و تعامل نقادانه با سایر فرهنگ ها	شایستگی های خود بالندگی مستمر
روحیه جستجو و پرسشگری	
توانایی تجزیه و تحلیل عقلانی پدیده ها	
مهارت مسئله یابی و مسئله گشایی	
توانایی بحث و استدلال موثر	
داشتن روحیه انتقادپذیری	
توانایی ارزیابی نقادانه محیط	
مهارت بکارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در کار و زندگی	سواد فناوری های نوین اطلاعاتی و ارتباطی
مهارت بکارگیری موثر رسانه ها	
آگاهی از تحولات روز فناوری ها	
امانت داری در نشر دانش و اطلاعات	
رعایت عدالت و انصاف(عدم تعصب در قضاوت) در مواجهه با منابع دیجیتالی	
توانایی اثربخشی در فضای مجازی	

بر اساس جدول زیر، مدل کیفی آموزش شهروند حرفه ای در دانشگاه مشتمل بر ۱۶ مولفه و ۵ بعد به صورت زیر ارائه می گردد.

همانطور که جدول نشان می دهد متخصصان و خبرگان حوزه آموزش عالی معتقدند که آموزش شهروند حرفه ای جهانی در دانشگاه شامل ابعاد و مولفه های زیر می باشد:

شایستگی های شناختی با نشانگر های نگرش جهانی و مردم سالاری، شناخت و رعایت حقوق و وظایف شهروندی جهانی و قانون مداری، شناخت نظام های بین المللی، هویت گرایی ملی و دینی در فضای جهانی و آگاهی از توسعه پایدار و حساسیت نسبت به محیط زیست برای داشتن یک شهروند حرفه ای در سطح ملی و جهانی ضروری می باشد. شایستگی های علمی و تخصصی شامل نشانگر های مهارت کسب درآمد و سواد مالی ملی و جهانی، داشتن روحیه تولید علم و سازندگی علمی، حساسیت و کنشگری در مواجهه با مشکلات و چالش های ملی و جهانی مرتبط با حوزه

تخصصی و آینده پژوهی می باشد که توجه به آنها ضروری است. شایستگی های فرهنگی و اجتماعی نیز شامل: هوشمندی و سواد فرهنگی، هوشمندی عاطفی، تعهد به عدالت اجتماعی و برابری اجتماعی و مشارکت مدنی در سطح محلی، ملی و جهانی است که دانشجویان با توجه به آموزش این شایستگی ها بسیار ضرورت دارد. شایستگی های اخلاقی شامل: آگاهی و تعهد نسبت به صلح جهانی و تلاش برای همزیستی مسالمت آمیز و سواد اخلاقی و معنوی و در آخر هم شایستگی های خود بالندگی مستمر که شامل: مهارت تفکر انتقادی و حل مسئله و سواد فناوری های نوین اطلاعاتی و ارتباطی می باشد. این شایستگی ها عناصر سازنده آموزش شهروند حرفه ای جهانی هستند که برای داشتن دانشجویان و شهروندان حرفه ای در سطح ملی و جهانی باید به آنها توجه ویژه ای در دانشگاه ها بشود.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر، با هدف شناسایی ابعاد و مولفه های آموزش شهروند حرفه ای جهانی پنج بعد که شامل: (شایستگی های شناختی، شایستگی های علمی و تخصصی، شایستگی های فرهنگی و اجتماعی، شایستگی های اخلاقی و شایستگی های خود بالندگی مستمر) و ۱۶ مولفه (نگرش جهانی و مردم سالاری، شناخت و رعایت حقوق و وظایف شهروندی جهانی و قانون مداری، شناخت نظام های بین المللی، هویت گرایی ملی و دینی در فضای جهانی، آگاهی از توسعه پایدار و حساسیت نسبت به محیط زیست، مهارت کسب درآمد و سواد مالی ملی و جهانی، داشتن روحیه تولید علم و سازند علمی، حساسیت و کنشگری در مواجهه با مشکلات و چالش های ملی و جهانی مرتبط با حوزه تخصصی، آینده پژوهی، هوشمندی و سواد فرهنگی، هوشمندی عاطفی، تعهد به عدالت اجتماعی و برابری اجتماعی، مشارکت مدنی در سطح محلی، ملی و جهانی آگاهی و تعهد نسبت به صلح جهانی و تلاش برای همزیستی مسالمت آمیز، سواد اخلاقی و معنوی، مهارت تفکر انتقادی و حل مسئله، سواد فناوری های نوین اطلاعاتی و ارتباطی) می باشد. این پژوهش تا حدودی هم راستا با پژوهش روزبه و همکاران (Rouzbeh., et al, 2020) می باشد. آنها در پژوهش خود در یافتند که مولفه های دانشی، مهارتی و نگرشی از مهم ترین عناصر الگوی برنامه درسی شهروند جهانی محسوب می شود و برای داشتن شهروندان جهانی باید روی این مولفه ها سرمایه گذاری کرد. ساعد (Saed, 2018). در پژوهش خود به ابعاد و مولفه های شهروندی دانشگاهی (آزادی آکادمیک؛ اخلاق حرفه ای و آکادمیک؛ ایفای نقش دانشگاه عامل؛ حق مشارکت اجتماعی و راهبری؛ انتقال هویت علم و پاسداشت آن)، آموزش شهروندی دانشگاهی (آموزش با نگاه تک ارزشی و آموزش بر مبنای بی طرفی ارزشی) و جوانب شهروندی دانشگاهی (حفظ و ارتقاء سرمایه های مولد

شهروندی؛ حقوق مرتبط با شهروندی دانشگاهی و مسئولیت های شهروندی دانشگاهی) نیز دست یافت.

پژوهش حاضر با پژوهش جعفری (Jafari et al, 2017). که نتیجه گرفت مضامین مهم تربیت شهروند جهانی شامل: تربیت شهروند اخلاق مدار، تربیت شهروند متعهد به مشارکت مدنی و مسئولیت پذیری، تربیت شهروند متعهد به صلح و مسالمت جویی، تربیت شهروند متعهد به محیط زیست، تربیت شهروند با هویت جهانی، تربیت شهروند با صلاحیت جهانی، تربیت شهروند با توانایی علمی- عملی است مطابقت دارد.

در بررسی پژوهش های خارجی هم ماسارو (Massaro, 2022) در تحقیقی به این نتیجه دست یافت که: شهروندی جهانی یک واژه روان است که تعاریف و مفاهیم آن در بین دانشجویان، اعضای هیئت علمی و موسسات آموزشی متفاوت است. نتایج این مطالعات نشان می دهد که سنجش شهروندی جهانی، ابتکارات آموزشی در خارج از کشور، بررسی ادراکات و احساسات اعضای هیئت علمی و دانشجویان، دوره درسی و برنامه های دانشگاه از عوامل تاثیر گذار روی شهروندان جهانی هستند که برای داشتن شهروندان جهانی مسئول در جامعه باید به آنها توجه شود. بایسال (Baysal, 2020) در پژوهشی با عنوان "ارزش ها و نگرش های شهروندی جهانی" از جمله احترام به تفاوت ها و ارزش ها، احساس تعلق، مدارا، توجه به مسائل جهانی، تعهد به حقوق برابر و حساسیت به مسائل جهانی را مهم دانستند. هوری و همکاران (Horey et al., 2018) در تحقیقی با عنوان "شهروندی جهانی و آموزش عالی" به مفهوم شهروندی جهانی و توصیف آن پرداختند و توانستند چارچوب مناسب برای توصیف تعاریف نظری در آموزش شهروند جهانی را پیشنهاد دهند. با توجه به پژوهش های هم راستا با این پژوهش در اینجا می توان به جنبه هایی از این پژوهش که در پژوهش های دیگر به آن توجه نشده است اشاره کرد. محتوی متونی که در مورد شهروند جهانی نوشته شده، غرب محور بوده و بر اساس اصول و مبانی آنها نوشته شده است که البته از سوی کشورهای غیر غربی هم مورد توجه و حمایت است. پژوهشگر معتقد است که شهروند جهانی کاملاً منطبق با حقوق بشر غربی تعریف شده و نظام حقوق و وظایف اقتصادی، فرهنگی، رسانه ای، سیاسی- امنیتی و ... را وارد مسیر فرعی (غربی شدن) می کند که در نتیجه آن بحرانی در وضعیت شهروندی پدید می آورد. در این پژوهش سعی شد اولاً تعریفی از مفهوم جدید شهروند حرفه ای جهانی ارائه شود و در ادامه ابعاد و مولفه های استخراج شده رویکردی ایرانی اسلامی داشته باشد و با سبک زندگی موجود در کشور مطابقت داشته باشد.

دانشگاه ها باید به معماری مجدد ساختارها و فرایندهای خود اقدام کنند و طرحی تازه برای این دوران بیندیشد، چون امروزه تغییر برای آموزش عالی و بر اساس روابط جهانی و مؤسسات آن یک

ضرورت است، نه یک فرصت (Jafari et al, 2017). دانشگاه‌ها نهادهای اصلی تربیت شهروند عمومی و حرفه‌ای هستند. بررسی تاریخ آموزش عالی در گستره جهان نشان می‌دهد تربیت شهروند مفید همواره از اهداف آشکار و ضمنی این سیستم‌ها بوده است و تقریباً تمامی نظام‌های آموزشی، برنامه‌های خود را در راستای ایدئولوژی، جهان بینی و فلسفه حاکم بر جامعه محلی و ملی تدوین کرده‌اند. با هر گونه تغییر در بافت اجتماعی، جهت‌گیری آموزش و تربیت شهروند نیز دچار تحول گشته است (Saed mucheshi, 2018). امروزه نیز به دلیل ارتباطات فزاینده کشورها، جهانی شدن همه جانبه، افزایش تنوع فرهنگی، زبانی، مذهبی، قومی و غیره در سراسر جهان، مفهوم شهروندی و آموزش آن دچار تغییرات بنیادی شده است و نظام‌های آموزشی را بر آن داشته است تا برای آماده کردن نوجوانان و جوانان برای کارکرد مؤثر در هزاره سوم، برنامه‌های خود را مورد تجدید نظر قرار دهند و با تعمق، تدبیر و ژرف نگری، نیازهای دانشی، مهارتی، نگرشی و ارزشی فراگیران را برای کنش مؤثر در ابعاد محلی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و فراتر از مرزهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برآورده و برنامه‌های متناسب با آن را تدوین نمایند.

آموزش شهروندی در عصر جهانی شدن، وظیفه سه گانه مهم کمک به جوانان برای همزیستی در جوامع محلی به طور فزاینده متنوع، جامعه ملی و خواهان ثبات و انسجام اجتماعی، و همچنین همزیستی در جهان به هم متصل و به هم پیوسته را بر عهده دارد (Law, 2007). بر این اساس، دانشگاه‌های امروزی دو هدف اصلی آموزشی دارند؛ از یک طرف سعی می‌کنند دانشجویان را به دانشی گسترده و عمیق مجهز کنند که به آنها اجازه دهد خودشان را به عنوان یک شخص حرفه‌ای در دنیایی که به مراتب پیچیده تر از دنیای نسل پیشین است، رشد دهند. از سوی دیگر به دنبال اطمینان از آموزش و پرورش اخلاقی و مدنی دانشجویان خود هستند به طوری که از این طریق بتوانند تحول عمیقی بر جامعه داشته باشند (Berasategi, Alonso, Roman, 2016).

با توجه به موارد بالا و یافته‌های پژوهش برای رسیدن به این هدف یعنی آموزش شهروند حرفه‌ای برای حضور در سطح جهانی نیاز داریم که دانشگاه‌ها در برنامه ریزی و سیاست گذاری‌های خود باید افرادی را با شایستگی‌های عمومی و اخلاقی که با فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی روز دنیا آشنا هستند به جامعه تحویل دهند. البته باید به این نکته اشاره کرد که در زمینه آموزش شهروند حرفه‌ای در برخی از این شایستگی‌ها به مهارت آموزشی نیاز داریم نه آموزش نظری. در دانشگاه‌های ما استاندارد‌هایی وضع شده است که بیشتر جنبه انضباطی دارد تا اخلاقی. در صورتی که مسائل اخلاقی و معنوی را نمی‌توان از طریق برنامه درسی به دانشجویان آموزش داد.

البته با توجه به نتایج پژوهش می‌توان گفت در سطح مدیریتی و سیاستگذاری در نظام آموزش عالی، خلاء تحقیقی جامع در خصوص شهروندی حرفه‌ای جهانی با لحاظ نمودن اقتضانات و الزامات عصر جهانی شدن و زیستن در جامعه جهانی به چشم می‌خورد. چرا که امروزه نظام آموزش عالی علاوه بر آشنا کردن دانشجویان با سنت‌ها و آداب و رسوم ملی، باید آنها را برای جهانی که در آن زندگی می‌کنند، نیز آماده کند و تنها در این صورت است که دانشجویان می‌توانند به مسائل و مشکلات جهانی فکر کرده و درصدد ارائه راه حل‌های اساسی برای آن باشند. نتایج این پژوهش می‌تواند به سیاستگذاران نظام آموزش عالی در بازنگری سیاست‌های آموزشی در خصوص این موضوع و همچنین تهیه محتوای آموزشی مناسب برای دانشجویان؛ مورد توجه قرار گیرد.

پیشنهادهای

با توجه به اهمیت آگاهی شهروندان نسبت به حقوق، تکالیف و مسئولیت‌های افراد در جامعه جهانی، تدوین و طراحی فعالیت‌هایی در خصوص آموزش شهروند حرفه‌ای جهانی ضروری به نظر می‌رسد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد که برای مقطع کارشناسی مبتنی بر مولفه‌های آموزش شهروند حرفه‌ای جهانی در نظام آموزش عالی محتوای آموزشی مناسب، طراحی و تولید گردد که علاوه بر ارائه دانش و اطلاعات لازم، نگرش و شایستگی‌های دانشجویان در زمینه مسئولیت‌ها، حقوق و مشارکت در سطوح جامعه محلی، ملی و جهانی نیز تقویت شود.

در میان ارکان مختلف نهادهای آموزشی، استادان به عنوان رکن اصلی آموزش در دانشگاه‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای در اثربخشی دانشگاه و آموزش شایستگی‌های عمومی دانشجویان دارند. طراحی دوره‌های توانمندسازی اساتید در خصوص الزامات جهانی شدن، ابعاد و مولفه‌های شهروند حرفه‌ای جهانی، فرصت و تهدیدهای متعاقب آن و لزوم آماده‌سازی دانشجویان برای رویارویی با چالش‌ها و همچنین بهره‌گیری از فرصت‌ها در سطح ملی و جهانی پیشنهاد می‌گردد. تا زمانی که اساتید و مدیران آموزش عالی نسبت به ضرورت آموزش شهروندی جهانی بی‌توجه باشند و آموزش‌های مناسب در این خصوص ندیده باشند، آموزش دانشجویان به عنوان شهروند جهانی بی‌معنی خواهد بود.

بر اساس مطالعات انجام گرفته در بخش نظری تحقیق، به نظر می‌رسد روش‌های سنتی آموزش در دانشگاه شیوه‌ی مناسبی برای آموزش شهروند حرفه‌ای در سطح ملی و جهانی و تقویت روحیه مشارکت و صلح دوستی در آنها نیست. بنابراین، توجه ویژه به شیوه‌های جدید باید مدنظر قرار گیرد. پژوهش‌های مشابهی در دانشگاه‌های دیگر در طیف وسیع با امکان‌سنجی قبلی در سطح کل کشور صورت پذیرد.

References

- Atabaki, M, (2013), self-control training is necessary for the development of professional citizens, the second national conference of modern management sciences, Gorgan, <https://civilica.com/doc/231323>.
- Andrews K, Aydin H. (2020). Pre-service teachers' perceptions of global citizenship education in the social studies curriculum. *Journal of Social Studies Education Research*, 11(4), 84-113.
- Ashraf, M, Samson Maekele T, and Jin Ning. 2021. Teaching Global Citizenship in a Muslim-Majority Country: Perspectives of Teachers from the Religious, National, and International Education Sectors in Pakistan. *Religions* 12: 348. <https://doi.org/10.3390/rel12050348>
- Arthur, J.G., & Bohlin, K.E.(2005). *Citizenship and higher education: the role of universities in communities and society*. Routledge.
- Aydin, H., & Cinkaya, M. (2018). Global citizenship education and diversity (GCEDS) a measure of students' attitudes related to social studies program in higher education. *Journal for Multicultural Education*, 12(3), 221-236.
- Baysal,S. (2020). Global Citizenship: From the Lens of the Education Faculty Instructors. *International Journal of Progressive Education*.106-120
- Baker, W. & Fang, F. (2021). So maybe I'm a global citizen: developing intercultural citizenship in English medium education. *Language, Culture and Curriculum*, 34(1), 1-17
- Brigham, M. (2012). Creating a global citizen and assessing outcomes. *Journal of Global Citizenship & Equity Education*, 1(1), 15-43.
- Bosio, E., & Torres, C. A. (2019). Global citizenship education: An educational theory of the common good? A conversation with Carlos Alberto Torres. *Policy Futures in Education*, 0(0), 1-16.
- Butcher J. (2017). Citizenship, global citizenship and volunteer tourism: a critical analysis. *Tourism Recreation Research*. Available online at: <http://dx.doi.org/10.1080/02508281.2017.1295172>.
- Berasategi, N., Alonso, I., Roman, G. (2016). Service-learning and higher education: evaluating students learning process from their own perspective. 2nd International Conference on Higher Education Advances València. Spain, 424- 429.
- Chu, A. (2003). Higher Education Producing Citizen-Scholars. Available at: <http://WWW.Utexas.edu>.
- Fathi Vajargah, K. and Diba Vajar ,T. (2002). *Citizenship education in schools*. Tehran: Fakher Publications.

- Ghourchian, N.G. and Eftekharzadeh, F.S.(2006). Presenting a Model for Professional Citizen Education in the Third Millennium Higher Education System, *Future Journal of Management Research* 8 (18), 80-67
- Hashemi, Sh.(2010). Citizenship education in Japan. *Management Research*, 9(2). 28-38.
- Hanson, L. (2010). Global citizenship, global health, and the internationalization of curriculum: A study of transformative potential. *Journal of Studies in International Education*, 14, 70-88.
- Horey, D., Fortune, T., Nicolacopoulos, T., Kashima, E., & Mathisen, B. (2018). Global citizenship and higher education: A scoping review of the empirical evidence. *Journal of Studies in International Education*, 22(5), 472-492.
- Jafari, S.(2018). Identifying and evaluating the components of global citizen education according to experts: a mixed research. *Education and Learning Studies (Shiraz University Social and Human Sciences)*, 11(2), 153-174.
- Jafari, S. Amin Bidakhti, A. and Mohammadi, M (2017). Presenting the globalization framework in the higher education system of the Islamic Republic of Iran. *Quarterly Journal of Management Studies on Police Training*, 11(42), 44012.
- Jafari, S.(2018). The components of university globalization in Iran's academic system according to experts. *Iran Higher Education*, 11(2), 1-26.
- Krugman P. (2019). Globalization: What Did We Miss? In *Meeting Globalization's Challenges* (pp. 113-120). Princeton University Press.
- Kaldi, A; Pourdhanad, N. (2011). Investigating the level of knowledge and attitude of students towards rights Citizenship in Tehran. *Urban studies*, number, 3.27-23
- Keshavarz, Y, Amin Bidakhti, A, and Mohammadifar, M. (2017). Investigating the level of attention paid to the components of global citizenship in Iran's education (a case study of the upstream documents of the education system). *Educational Innovations*, 17(68), 91-106.
- Law, W. (2007). Globalization, city development and citizenship education in China's Shanghai. *International Journal of Educational Development*, 27, 18-38.
- Lombardo TJ.(2015). Making Urban Citizens: Civility and Civic Virtue in the Modern Metropolis. *Journal of Urban History*, 2015; 41(1), 143–151.
- Mok, M. & Lee, W. O. (2017). Paradigm shifts in assessment for learning: a secondary analysis of the International Civiland Citizenship Study (ICCS) 2009, in line in schools and classrooms Springer Singapore.

- Massaro, V. R. (2022). Global citizenship development in higher education institutions: A systematic review of the literature. *Journal of Global Education and Research*, 6(1), 98-114. <https://www.doi.org/10.5038/2577-509X.6.1.1124>
- Nanggala A. (2020). Citizenship Education as a Democracy Learning for Students in Higher Education. *IJECA (International J. Educ. Curric. Appl)*. vol. 3, no. 1, pp. 69–80.
- Rashidi,Z. (2020). Designing and validating a global citizen curriculum model based on an interdisciplinary approach (Case study; Tehran University of Science and Research). [in Persian]
- Rashidi, Z. (2017). Conceptualization of global citizenship according to Iranian higher education experts' point of views: a grounded theory approach. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 23(2), 93-114. [in Persian]
- Rouzbeh, F, Naderi, Ezzatola, and Saif Naraghi, M (2019). "Applied ethics" curriculum model based on global citizen components. *Ethics in Science and Technology*, 15(4), 48-53. [in Persian]
- Richardson, S. (2015). *Cosmopolitan Learning for a Global Era: Higher education in an interconnected world*. Routledge.
- Saed Muchashi, L, Salimi, Jamal, Azizi, Nemat Elah. (2018). Studying the concept and dimensions of academic citizenship in Iran's higher education system; Implications in educational planning. *Educational planning studies*. 8(16), 209-203. [in Persian]
- Sharifi, A;Islamiyeh, F. (2009). Examining students' awareness of citizenship rights:A case study of Semnan Islamic Azad University. *Two quarterly studies of higher education curriculum planning*,Year, 4, number, 12-107
- Sklad, M., Friedman, J., Park, E., & Oomen, B. (2016). Going Global: A qualitative and quantitative analysis of global citizenship education at a Dutch liberal arts and sciences college. *Higher Education*, 72, 323-340.
- Tarozzi, M., & Inguaggiato, C. (2018). Implementing global citizenship education in EU primary schools: The role of government ministries. *International Journal of Development Education and Global Learning*, 10(1), 21-38.
- Ten Dam, G. T. M., Geijsel, F. P., Ledoux, E.G.,&Meijer,E.J.(2013)Citizenship of students and social desirability: living apart together. *International Journal of Educational Research*, 62, 229–238.
- Turner, S. B. (2001). The erosion of citizenship. *British Journal of Sociology*, 52(2), 189-210.

- Tobias, L., (2006), Organizational Competence Management A Competence Performance Approach", 6th International Conference on Knowledge Management, Graz, Austria.
- Tye, K. A. (2003). Global education as a worldwide movement. *Phi Delta Kappan*, 85(2), 165-168.
- Tawil S. (2013). Education for global citizenship: a framework for discussion. Paris: UNESCO. Publication
- UNESCO. (2015). Global citizenship education: Topics and learning objectives. Paris: UNESCO. Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002329/232993e>.
- Yemini, M., Goren, H., & Maxwell, C., (2018). Global citizenship education in the era of mobility conflict and globalisation. *British Journal of Educational Studies*, 66(4), 1-10.